

Методологія

збору усних свідчень
про геноцид ромів в Україні

ГЕНОЦИД РОМІВ В УКРАЇНІ: ПРАКТИКИ ПАМ'ЯТІ

ГЕНОЦИД РОМІВ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ НА ТЕРЕНАХ ЄВРОПИ

Геноцид ромського народу в Європі під час Другої світової війни – це важка трагедія людства, яка привертає дедалі більше уваги по всьому світі. У період між 1933 та 1945 роками близько 500 тисяч осіб були страчені нацистським режимом та його колаборантами.

Тривалий час побутувала низка упереджень щодо ромів та сінті, через що в Європі нацисти визнали їх «асоціальними» (поза «нормальним» суспільством) та «расово неповноцінними». Ці визначення вказують на намір знищити ромський народ. У міжнародному праві намір масових вбивств є ключовим елементом для визнання злочину геноцидом. (Котлярчук, 2022)

Наймасовіший акт знищення стався між 31 липня та 2 серпня 1944 року під час ліквідації табору Zigeunerlager («Циганський табір» в Аушвіц-Біркенау). Близько 3 тисяч ромів були страчені за один раз.¹

ГЕНОЦИД РОМІВ В УКРАЇНІ

Згідно з поточними історичними дослідженнями, на території сучасної України було вбито від 20 000 до 72 000 ромів. На жаль, записів про переслідування ромів в Україні дуже мало через тривале замовчування цих фактів радянським урядом. Протягом десятиліть після війни цивільні жертви нацистів зображувались як «мирні радянські громадяни». Етнічна приналежність цих людей навмисно ігнорувалася, щоб відповідати загальному політичному наративу про перемогу, здобуту «всім радянським народом». (Котлярчук, 2022)²

Одне з наймасовіших вбивств в Україні сталося в Бабиному Яру – великому урочищі на півночі Києва. У 1941 році, з 29 по 30 вересня, нацисти та їхні пособники розстріляли там близько 33 771 єврея. Упродовж наступних місяців вони вбивали інші групи людей: солдатів Червоної армії, цивільних осіб і ромське населення. За оцінками дослідників кількість жертв за той період склала близько 100 000 осіб.³

ВШАНУВАННЯ ТА ПАМ'ЯТЬ

На жаль, історія Бабиного Яру замовчувалась протягом десятиліть радянського періоду. Лише 2005-го дату 29 вересня було визнано Днем вшанування пам'яті ромських жертв в Україні. А 2 серпня 2012 року, в Міжнародний день пам'яті про голокост ромів, у Бабиному Яру відбулася перша публічна церемонія вшанування жертв. Щодо національного меморіалу геноциду ромів, то його було встановлено лише у 2016 році після тривалої роботи ромських активістів. (Котлярчук, 2022)⁴

Однак колективна пам'ять про цю трагедію зберігається поколіннями ромів. Нині приблизно 50 тисяч українських ромів представляють друге і третє покоління тих, хто пережив геноцид. А в громадах України встановлено близько двадцяти меморіалів, які вшановують жертв геноциду ромів. (Котлярчук, 2022)

¹Source <https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/what-roma-genocide>

²Kotljarchuk, Andrej. "Babi Yar and the Nazi Genocide of Roma: Memory narratives and memory practices in Ukraine." Nationalities Papers 50, no. 3 (2022): 450-470.

³Source <https://www.coe.int/en/web/roma-genocide/ukraine#Recognition>

ЩО ТАКЕ УСНА ІСТОРІЯ І ЯК ЗБИРАТИ СВІДЧЕННЯ РОМІВ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ГЕНОЦИД

ЩО ТАКЕ УСНА ІСТОРІЯ?

Усна історія — це комплексний процес запису, збереження та інтерпретації особистого досвіду та думок людей, які були свідками історичних подій або періодів. Вона також може набувати форми родинних чи місцевих переказів – історій про певний період, які передаються з покоління в покоління.⁴

Історик Дональд Рітчі у роботі «Займаючись усною історією» дає технічне визначення: «Усна історія за допомогою записаних інтерв'ю збирає спогади та персональні коментарі, що мають історичне значення. Усне історичне інтерв'ю зазвичай проводиться добре підготовленим інтерв'юером, який ставить запитання респондентові та записує їхній діалог в аудіо- або відеоформаті. Записи інтерв'ю транскрибуються, узагальнюються або систематизуються, а потім зберігаються в бібліотеці чи архіві. Ці інтерв'ю можуть використовуватися для досліджень або публікацій, радіо- чи відеодокументалістики, музейних виставок, постановок чи інших форм публічної презентації. Записи, транскрипти, каталоги, фотографії та супутні документальні матеріали також можуть бути розміщені в Інтернеті». (Рітчі, 2003)⁵

Усна історія може бути особливо корисною для роботи з малими громадами чи меншинами, чий наратив не відображений у загальній історичній картині. Це стосується збору свідчень тих, хто пережив геноцид ромів. Разом з тим, робота з такими історіями сьогодні є надзвичайно важливою, враховуючи похилий вік респондентів.

ЧОМУ ВАЖЛИВО ЗБИРАТИ УСНІ ІСТОРІЇ У РОМСЬКИХ ГРОМАДАХ?

Через тривале офіційне замовчування геноциду ромського народу під час Другої світової війни в Україні історія цього періоду недостатньо задокументована. Дослідники й досі мають труднощі у визначенні імен та місць. Проте ця історія зберігається в громадах та сім'ях тих, хто вижив. Багато проєктів, що використовують методику збору усних свідчень і спогадів, продовжують працювати з ромами, які пережили геноцид.

У нашому методичному посібнику ми представляємо концепцію роботи з усними історіями та пояснюємо, як кожен та кожна можуть долучитися до збору історій тих, хто пережив ці трагічні події. Ми визначаємо, що таке усна історія і чому вона важлива, а потім представляємо метод інтерв'ю для збору свідчень і спогадів. Ми пояснюємо, як підходити до теми геноциду ромів, як працювати з громадою, як організовувати та проводити інтерв'ю, на що слід звертати увагу та як використовувати зібраний матеріал.

ЯК ЛЮДИ ПАМ'ЯТАЮТЬ?

Важливо розуміти, як люди пам'ятають. Спогади зазвичай є сумішшю подій, роздумів і чийхось думок. Усна історія не працює з суто «фактичною» інформацією. З інтерв'ю нам необхідно дізнатися, що люди робили, що вони думають вони робили, і як вони це інтерпретують. Під час

⁴ Source <https://le.ac.uk/history/outreach/besh/oral-history/what-is>

⁵ Ritchie, Donald A. 2003. *Doing Oral History : A Practical Guide*. 2d ed. Oxford: Oxford University Press.

збору усних історій інтерв'юєру слід враховувати цінності та значення, які респонденти надають минулим подіям. Усна історія зосереджується на тому, як люди осмислюють своє життя, що також є історичним доказом.⁶

Під час збору спогадів важливо зосереджуватися на безпосередньому особистому досвіді – свідченнях очевидців – а не на розповідях про чужі думки чи спогади. На спогади респондентів можуть також впливати медіа (фільми, телебачення) або переконання інших людей. Інтерв'юєру слід пам'ятати про це і знаходити зв'язок між індивідуальним досвідом та загальним історичним контекстом. Чим ближче ви підходите до особистого досвіду, тим краще.

Ми зазвичай пам'ятаємо:

- Унікальні, виняткові події, а не повторювані рутинні справи.
- Події, які справили на нас сильний емоційний вплив – страх, шок, здивування, задоволення – а не ті, на які ми взагалі не реагували.
- Наші почуття, реакції та емоції, а не деталі, цифри та дати.
- Ключові дати та події з ними пов'язані (дні народження, дати смерті, весілля, випускний тощо).

Викликати спогади можуть також фізичні об'єкти або сенсорні подразники (запахи, смаки, зображення). Саме тому інтерв'юєри можуть використовувати фотографії, документи та предмети, щоб допомогти респондентам згадати. Відвідування деяких пам'ятних місць також може сприяти збору спогадів.

ОСОБЛИВОСТІ ЗБОРУ УСНИХ ІСТОРІЙ У РОМСЬКИХ ГРОМАДАХ

У межах нашого проєкту «Місцева історія» ми зібрали вісім інтерв'ю з ромами, які пережили геноцид. Реалізація цього проєкту мала різні специфічні аспекти, і ми хочемо поділитись окремими з них.

Насамперед важливо розуміти, що історія ромського народу в Україні недостатньо добре описана та збережена. Можна сказати, що сьогодні ми пишемо цю історію. Тому вся інформація, якою з нами поділились в межах проєкту, є надзвичайно цінною і такою, що потребує пильної уваги та детального аналізу.

Оскільки ромські громади протягом століть були маргіналізовані, сьогодні вони є досить закритими, через це складно знайти контакт з респондентами. Ми рекомендуємо звертатися до активістських організацій та лідерів громад для налагодження комунікації. Така співпраця допоможе вам отримати певний рівень довіри, оскільки ви будете діяти за рекомендацією члена громади.

Коли ви отримаєте доступ до респондента, будь ласка, враховуйте культурні особливості громади. Ви можете почути різні згадки про різних людей, і буде корисно, якщо ви заздалегідь дізнаєтеся про ці зв'язки або прийдете з представником громади. Ви також можете проводити інтерв'ю в присутності членів громади або сім'ї. Це може бути корисним, але пам'ятайте, що більш приватний простір сприяє створенню глибших зв'язків.

Більшість тих, хто пережив геноцид, згадують свої дитячі роки або історії про своїх батьків, які їм переповіли старші родичі. Тому їхні спогади є фрагментарними. У них зазвичай немає «однієї великої історії», а є лише дві-три історії, не пов'язані між собою. Ці історії також дуже інтимні, сімейні і, найімовірніше, не будуть включені респондентами в ширший історичний дискурс.

Відсутність сімейних архівів (фотографій, документів, прикрас та інших предметів) також може

⁶Source <https://www.ohs.org.uk/for-beginners/>

стати проблемою під час інтерв'ю. Нестача задокументованої інформації пов'язана із складними процесами втечі та виживання під час геноцидів. Відтак це робить збір усних історій ще актуальнішим.

ПІДГОТОВКА ДО ІНТЕРВ'Ю

Перед проведенням інтерв'ю інтерв'юєру необхідно дослідити тему. Намагайтеся бути конкретними: наприклад, якщо ви спілкуєтеся з людьми, які мешкають на певній території, знаєте, що вони приїхали з іншого місця, дізнайтеся історію та особливості цих країв. Це дослідження не обов'язково має бути глибоким і всебічним, його мета — допомогти вам зрозуміти контекст. Приклад підготовчого кабінетного дослідження наведено у додатках.

Як ми вже згадували, важливо налагодити контакт із ромською громадою. Така організована комунікація і попередня зустріч з респондентом можуть допомогти створити довірливу атмосферу. Найкращі інтерв'ю зазвичай передбачають кілька візитів до співрозмовників. Якщо є можливість повернутися, скористайтеся нею.

Також рекомендується мати план проведення інтерв'ю, який відрізняється від анкети. Він зазвичай класифікує питання за тематичними групами. У випадку розмови з тими, хто пережив геноцид, план проведення може складатися з загальних біографічних питань із серією більш конкретних запитань про часи Другої світової війни, дитячі спогади та сімейні історії. Приклад плану проведення інтерв'ю наведено у додатках.

ОБЛАДНАННЯ

Якість записаного матеріалу має вирішальне значення для успішного збереження усних історій. Існують різні технічні засоби для запису аудіо та відео. Якщо ви маєте бюджет на придбання якісного обладнання, це лише сприятиме успіхові проекту. Якщо ні, то для запису цілком згодиться смартфон. Незалежно від того, яке у вас обладнання, протестуйте його заздалегідь.

ЯКІ ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНО СТАВИТИ?

Ми рекомендуємо спочатку поговорити про біографію респондента в загальних рисах, а потім зосередитися на періоді Другої світової війни. Сімейні історії та генеалогія є багатим матеріалом для розуміння контексту ромської культури, міграцій, способу життя та того, як політичне й економічне життя впливало на громаду. Усна історія родини є невіддільною частиною збереження ромської ідентичності та може надати багато цінних відомостей для кращої контекстуалізації.

Почніть із раннього віку: походження, історія сім'ї, дідусі й бабусі, батьки, їхній спосіб життя, родинний дім, родичі з боку батька та матері, брати й сестри та стосунки між ними. Поговоріть про рутину, домашні справи та обов'язки, які співрозмовники виконували в дитинстві (робота по дому, прийомі їжі, догляд за молодшими), дозвілля (ігри, друзі, книги, святкування), школу або інші прояви соціального життя. Продовжуйте обговорення стосунків, першої роботи, типових робочих обов'язків, шлюбів, розлучень і виховання дітей.

Краще починати з відкритих запитань, які потребують деталізованих відповідей. Використовуйте запитання, щоб заохотити співрозмовника описати речі, контексти та емоції. Наприклад: «Чи можете ви розповісти про своє дитинство?», «Де ви народилися?», «Які були відчуття від життя там?», «Який дім мали ваші батьки?».

Загальне правило полягає в тому, щоб не робити припущень щодо життя співрозмовників («Я припускаю, що ваше дитинство було бідним, і вам було важко?»), а дозволити їм описати своє життя власними словами.

ЕТИКА ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю

Дослідники повинні приділяти велику увагу етичним питанням під час інтерв'ю. Респонденти розповідають про чутливі аспекти свого життя, які мають велике значення для громади та суспільства, тож важливо розробити та використовувати форму згоди. Ця форма повинна містити опис проєкту, його цілі та завдання, а також інформацію, як потенційно може бути використані дані, зібрані під час розмови. У випадку інтерв'ю з людьми, які пережили геноцид, співрозмовники повинні розуміти, що вони будуть говорити про травматичні події, і бути емоційно готовими до цього.

Ще однією специфічною особливістю таких проєктів є збір імен людей, які вижили, що дозволяє зробити історію несправедливості видимою через свідчення. Тому респонденти мають чітко розуміти, що їхні імена будуть згадані, і надати згоду на це.

Інтерв'ю може відбутися лише за умови надання респондентом усвідомленої згоди. Форма згоди зазвичай є документом, який пояснює проєкт та його особливості. Респондент підписує цей документ перед інтерв'ю. Здебільшого особи, які пережили геноцид, – це літні люди, тож для них слід прочитати форму вголос та пояснити усно. Це можна зробити перед днем інтерв'ю і повторити незадовго до самого інтерв'ю. Приклад форми згоди ви можете знайти у додатках.

ПІД ЧАС ІНТЕРВ'Ю

Інтерв'ю – це специфічний жанр збору інформації, що базується на розмові та особистій взаємодії між інтерв'юером та респондентом. Це передбачає певний рівень довіри та відкритості обох сторін. Пристрої для запису (мікрофон, камера, диктофон) та додаткове обладнання можуть викликати дискомфорт у співрозмовників. Респондентів перед інтерв'ю слід поінформувати про використання техніки, щоб вони були підготовлені до цього.

Мова тіла відіграє важливу роль під час інтерв'ю. Необхідно підтримувати зоровий контакт і залучатися до активного слухання. Кивання головою та уточнювальні запитання – це ознаки активного слухання. Більшу частину часу інтерв'юер залишається мовчазним і слухає респондента. Слід утримуватися від перебивань і дозволити співрозмовнику висловитися повністю, а вже після цього ставити більш конкретні запитання. Варто пам'ятати, що ті, хто пережив геноцид, зазвичай – літні люди і вони мають схильність багато говорити. Дайте їм можливість це зробити, але за допомогою більш конкретних запитань повертайте співрозмовника до теми вашого дослідження.

У випадку активного слухання, план проведення інтерв'ю може відвертати увагу обох сторін. Спробуйте добре вивчити його заздалегідь, запам'ятати запитання та їхню послідовність. Ви завжди можете повернутися до плану під час інтерв'ю, але важливіше бути залученими до розмови.

Також під час інтерв'ю необхідно робити нотатки. Якщо респондент згадує якусь потенційно цікаву деталь (час, географічні назви, імена людей), непомітно запишіть її та поверніться до неї пізніше.

ЯК ГОВОРИТИ ПРО ТРАВМУ

В інтерв'ю з людьми, які пережили геноцид, трагічні події є однією з головних тем. До цього може бути важко підійти, але співрозмовники дають усвідомлену згоду перед інтерв'ю, що означає їхню готовність до такої розмови.

Дайте співрозмовнику можливість висловитися щодо трагічних подій. Інтерв'юерам слід продемонструвати свою включеність у розмову. Якщо респондент починає плакати, дозвольте йому це зробити, проявляючи співчуття та емпатію. Якщо респондент просить припинити запис, дослідник повинен негайно це зробити. Після завершення емоційного епізоду ви можете продовжити запис, якщо отримаєте на це згоду. Емоції важкі, але природні, тож співрозмовник повинен відчути, що будь-які його реакції прийнятні у вашому приватному просторі спогадів.

Іноді після інтерв'ю співрозмовники продовжують розмову поза записом. Це може бути дуже чутлива інформація для них, тому не наполягайте на фіксації.

Загальна рекомендація щодо обговорення травматичних чи інших чутливих тем – проявляйте розуміння та співчуття. Не тисніть на людину, просячи про запис, якщо співрозмовник не хоче говорити про певні речі або людей, або бажає говорити без диктофона/камери. Напосідання на респондентів може призвести до втрати довіри.

СПЕЦИФІЧНІ ПИТАННЯ ПРО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Щоб зрозуміти тему насильства та травми, дослідникам необхідно звертати увагу на конкретні деталі. Очевидно, що співрозмовники не завжди хочуть говорити про насильство прямо. Можна ставити менш прямі запитання про переслідування. Наприклад, у ромській культурі велике значення мають сімейні реліквії (прикраси, подарунки тощо). Відсутність або втрата таких предметів може свідчити про фінансові труднощі під час і після війни.

Також необхідно уточнювати деякі моменти в історіях. Наприклад, респонденти можуть загальноно згадувати, що «вони прийшли та заарештували нас», але для кращого розуміння контексту дослідник може уточнити, хто саме були ці «вони»: німецькі офіцери, поліція чи колаборанти.

ІНСТРУМЕНТИ АРХІВУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ

Записане інтерв'ю рекомендується зберегти у двох різних місцях: на вашому комп'ютері та в хмарних сервісах (найпростіший спосіб – надіслати електронного листа самому собі з прикріпленим аудіозаписом або використовувати будь-який тип сховища, який вам подобається, наприклад, Google Drive).

Ви можете транскрибувати інтерв'ю. Якщо у вас є кілька інтерв'ю, після детального прочитання транскрипції ви зможете побачити певні закономірності в історіях співрозмовників. Ця інформація може допомогти визначити тенденції та відтворити контексти.

Найкращий спосіб зберегти цю інформацію – поділитися записами інтерв'ю з організаціями, які займаються фіксацією та поширенням історії ромів, та/або музейними архівами. Деякі з них ми перелічили в кінці цього документа. Будь ласка, не забудьте вказати дату, час і місце інтерв'ю, а також імена інтерв'юера та респондента у вашому записі. Приклад транскрипції одного з інтерв'ю ви можете знайти в додатках.

ЩО ДАЛІ?

Записані аудіо- та відеоінтерв'ю, а також їхні транскрипції можна використати в різний спосіб, щоб вони були доступні громаді та науковцям. Наприклад, аудіо- та відеофайли можна додати до документальних фільмів, подкастів, освітніх та інформаційних матеріалів. Зібрані історії можна переробити на художні романи, комікси або проекти візуального мистецтва.

Науковці та історики можуть цитувати цю інформацію у своїх професійних публікаціях, лекціях і курсах. Музеї та архіви також шукають можливості для поповнення фондів, тож ваші матеріали стануть в пригоді при розробці нових експозицій.

Така дослідницька робота допомагає протидіяти стереотипному та дискримінаційному сприйняттю ромської ідентичності та культури, сприяє кращому розумінню багатой історії цієї етногрупи.

СТАТТІ ТА КНИГИ

Котлярчук А. Бабин Яр і нацистський геноцид ромів: наративи пам'яті та практики пам'яті в Україні. Nationalities Papers 50. 2022. № 3. С: 450-470.

Котлярчук А. Нацистський геноцид ромів на території окупованої України: роль радянського шовінізму в сучасній політиці пам'яті. Голокост і сучасність. Студії в Україні та світі. №12. С: 24-50
URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:749130/FULLTEXT03>

Річі Д. А. Як робити усну історію: Практичний посібник. 2-е вид. Oxford University Press. 2003.

ОНЛАЙН-РЕСУРСИ

Рада Європи. Геноцид ромів. Україна. URL: <https://www.coe.int/en/web/roma-genocide/ukraine#Recognition> (дата звернення: 03.09.2024).

Фундація «Відкрите суспільство». Що таке геноцид ромів? URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/explainers/what-roma-genocide> (дата звернення: 03.09.2024).

Товариство усної історії. Початок роботи. URL: <https://www.ohs.org.uk/for-beginners/> (дата звернення: 03.09.2024).

Лестерський університет. Що таке усна історія? URL: <https://le.ac.uk/history/outreach/besh/oral-history/what-is> (дата звернення: 03.09.2024).

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ:

1. ПРИКЛАД ФОРМИ ПРО НАДАННЯ ЗГОДИ

*Молодіжній агенції з адвокації
ромської культури «АРКА»*

(прізвище, ім'я, по батькові особи¹)
який/-а прож.: _____

ЗАЯВА

Я, _____,

☐ будучи зображений/-а особисто

☐ будучи особою, уповноваженою на охорону і надання згоди на використання особистих паперів, фонограм чи зображення фізичної особи згідно з ч 4 ст. 303, ч. 1 ст. 308 Цивільного кодексу України¹

цією заявою, надаю згоду Громадській організації «Після тиші» на використання особистих паперів, фонограм та/або зображення, зафіксованих на будь-який записуючий пристрій (фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку тощо) на фотографіях, звукозаписах, відеограмах та інших в інших художніх творах

(прізвище, ім'я, по батькові особи, яка зображена)
шляхом публічного показу, відтворення, розповсюдження, а також іншими не забороненими законом способами, якщо таке впливає зі здійснення статутної діяльності Молодіжної агенції з адвокації ромської культури «АРКА».

Підписанням цієї заяви відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. також надаю згоду Молодіжній агенції з адвокації ромської культури «АРКА» на обробку моїх персональних даних в межах використання дозволу, що впливає з охорони особистих немайнових прав.

«__» _____ 20__ р. _____

¹ Особа, життя якої стосуються особисті папери, зображена на фотографіях чи інших художніх творах, а в разі її смерті - її діти, вдова (вдівець), а якщо їх немає, - батьки, брати та сестри.

2. ПРИКЛАД ТРАНСКРИПЦІЇ

В – пані Віра, І – інтерв'юер(и), голос за кадром – ймовірно, донька пані Віри

І: Починаємо запис

І: Добре, я скажу для начала два слова, а потім я буду задавати вам питання, а ви будете мені відповідати.

00:10 В: Харашо.

І: Спочатку я скажу, що інтерв'ю записується в рамках проекту молодіжної агенції з адвокації ромської культури «Арка», запис здійснюється у місті Львові, день та час запису: 25 березня 2023 року, інтерв'юери: Андрій Усач, Анна Яценко, інформант: Бірюченко Віра Володимирівна, тридцять третього року народження. Ми будемо записувати, чи даєте ви нам на це дозвіл – що ми вас записуємо зараз?

І: Чи розрішаєте, щоб вас записали?

00:37 В: Шоб шо... розрішаю, шоб записали, ну, ну хай пишуть!

І: Добре. Тоді попрошу вас назвати для начала ваше фамілію, ім'я і отчество, повністю.

00:47 В: Харашо, я документи...

І: Не, кажіть, кажіть просто!.. Кажіть, як вас звати повністю.

00:53 В: Мене – Вера. Вера Влодимірівна.

І: А фамілія?

00:57 В: Бірюченко. Бірюченко Вера Владимірівна. Тридцять третього года.

І: А якого числа?

01:05 В: Е... Чотирнадцятого марта. Оце було мені дев'яносто год, чотирнадцятого марта, а там же, я ж кажу, документи є.

І: Скажіть, а де ви народилися?

01:14 В: У Харьківі. В Харьківі родилася, в Харьківі хрестилася, все врем'я в Харьківі.

І: І все життя ви прожили в цьому місті, до того часу, як виїхали сюди?

01:27 В: А де, я ниде ни їздила. Оце було, тікала, в халаті в красном тікала, бо летять над тим, над головою.

І: А розкажіть нам трошки про своїх батьків, як вашого батька звали?

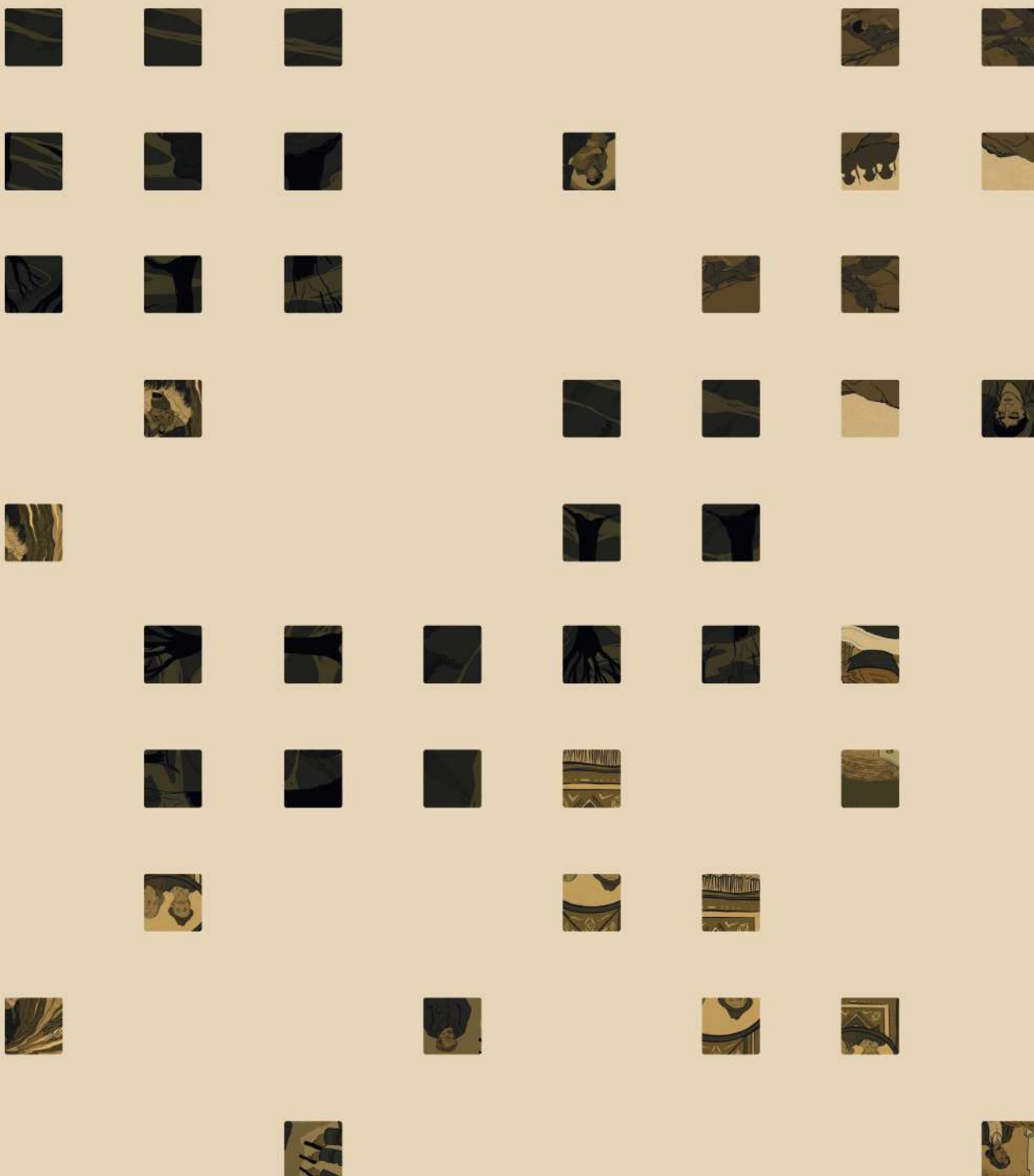
01:42 В: Влодимир.

І: А фамілія його?

01:45 В: Е... Ну ця, Злотанова, я, дівочка я Злотанова. Це я уже на... на хазяїна на свого це, а моя ді... діве... дівчя фамілія – Злотанова Вера Ні...Влодимірівна.

І: А по отчеству вашого батька знаєте, як було?

02:02 В: Маркідан.

KYIV — 2024